

10-Schrift van lang geleden

UITLEG VOOR DE LEERKRACHT

Een archeoloog is altijd op zoek naar sporen uit het verleden. Deze opdracht gaat over bijzondere sporen uit het verleden, namelijk een soort vroeg schrift.

Al heel lang kunnen mensen schrijven: 60.000 jaar geleden hadden de mensen een soort van symbolen.

Dit lijkt een soort geheimtaal!

Deze les speelt in op de creativiteit van de leerlingen en sluit aan bij hun leefwereld en interesses. Geheimen, mysteries en geheimtaal komen erin voor.

Doelgroep: groep 5 t/m 8 (groep 5 en 6 voeren niet alle opdrachten uit)

Leerdoelen

Na deze les:

- weten de leerlingen dat het schrift van lang geleden er anders uit zag dan het schrift van nu
- ervaren de leerlingen hoe symbolisch schrift werkt

Benodigheden

- o Waskrijt
- o Papier
- o Kraspen
- o Gekopieerde werkbladen

Stappenplan

1. Instructie

Besprek met de leerlingen dat in het verleden niet iedereen kon schrijven. Bij de Egyptenaren konden zelfs de farao's niet schrijven. Daar hadden ze hun schrijvers voor. De Egyptische schrijvers hebben een soort schrift bedacht: hieroglyfen. Dit is schrift met symbolen. Zelfs honderd jaar geleden konden alleen kinderen schrijven die naar school mochten. Vandaag is dat natuurlijk heel anders, maar schrijven kun je niet vanzelf maar moet je leren.

2. Aan de slag

Deel de gekopieerde werkbladen uit. De leerlingen gaan hiermee aan de slag.

Opmerking: de tekst van opdracht 2 is waarschijnlijk te moeilijk voor groep 7 en 8. U kunt er in dat geval voor kiezen om de strekking van de tekst uit te leggen. De schrijfoopdracht in opdracht 2 kan zowel door groep 5/6 als door groep 7/8 worden uitgevoerd.

10-Schrift van lang geleden

Opdracht 1: De oudste tekening van Nederland

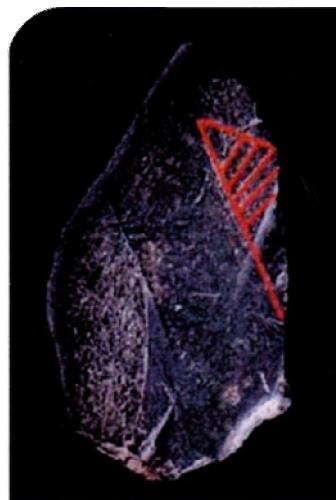
Lees de krantartikelen hieronder. Toen in 1997 de steen met de oudste tekening van Nederland werd gevonden was dat groot nieuws. De teksten geven je tips wat er zou kunnen zijn afgebeeld.

Maak Nederlands oudste tekening af ¹

Grote opwinding! Vorige week is de oudste tekening van Nederland ontdekt in Limburg, maar niemand weet wat het voorstelt. Want de steen waarop iemand twaalfduizend jaar geleden een schetsje heeft gemaakt, is gebroken en de andere helft is nog altijd zoek. Op de steen is alleen nog een driehoekje met dwarsstreepjes te zien. De grote kras links heeft er niets mee te maken. Die is waarschijnlijk ontstaan toen de steen geraakt werd door een ploeg. Door die knal is de steen ook gebroken, denken de archeologen van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden die de steen hebben gevonden.

Wat stelt de tekening voor? Wat ontbreekt er nog? Is het een tent, een dier, een mens of iets waar nog niemand aan denkt? De Kinderpagina schrijft een prijsvraag uit om de raadselachtige tekening af te maken. De winnaar krijgt een speciale rondleiding in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, en krijgt de echte steen te zien. (Hij of zij mag een paar vriendjes meenemen). We weten ongeveer hoe groot de betekende steen was. Het gaat om een 'klopsteen', die de mensen toen gebruikten om stukken van vuursteen af te slaan, om wapens en werktuigen te maken. Blijf dus binnen de lijnen van de steen. Of zou de steen misschien onderdeel zijn geweest van een groter kunstwerk? Dat mag je dan ook tekenen.

Toen de tekening gemaakt werd, waren er nog geen auto's, scholen of huizen. De mensen trokken rond in kleine groepjes van een paar gezinnen en leefden van de paarden en mammoeten die ze doodmaakten met speren en bijlen. En van vissen die ze ving in de rivier. Ze woonden in tenten of in grotten. Wat mensen toen dachten weten we niet. Niemand schreef toen nog iets op. Daarom is iedereen blij met deze tekening, al weet nog niemand wat hij voorstelt. Misschien brengt de door jouw afgemaakte tekening de geleerden op een idee!

terug

De oudste tekening van Nederland

De oudste tekening van Nederland, gevonden te St. Odiliënberg, 12.000 jaar oud, Collectie Rijksmuseum van Oudheden Leiden

In september 1997 werd in het Limburgse St. Odiliënberg de oudste tekening van Nederland opgegraven. De tekening op de 5 bij 9 centimeter metende steen is de oudste ooit in Nederland gevonden. De steen werd opgegraven bij een 12.000 jaar oud jachtkampje. Op de steen is een diep uitgesneden driehoek te zien, opgevuld met zorgvuldig gegraveerde dwarslijnen. De gravure moet gemaakt zijn met een vuurstenen werktuig. De betekenis is onduidelijk maar wijst mogelijk op een afbeelding van een tent.

¹ NRC Handelsblad BV, 1997

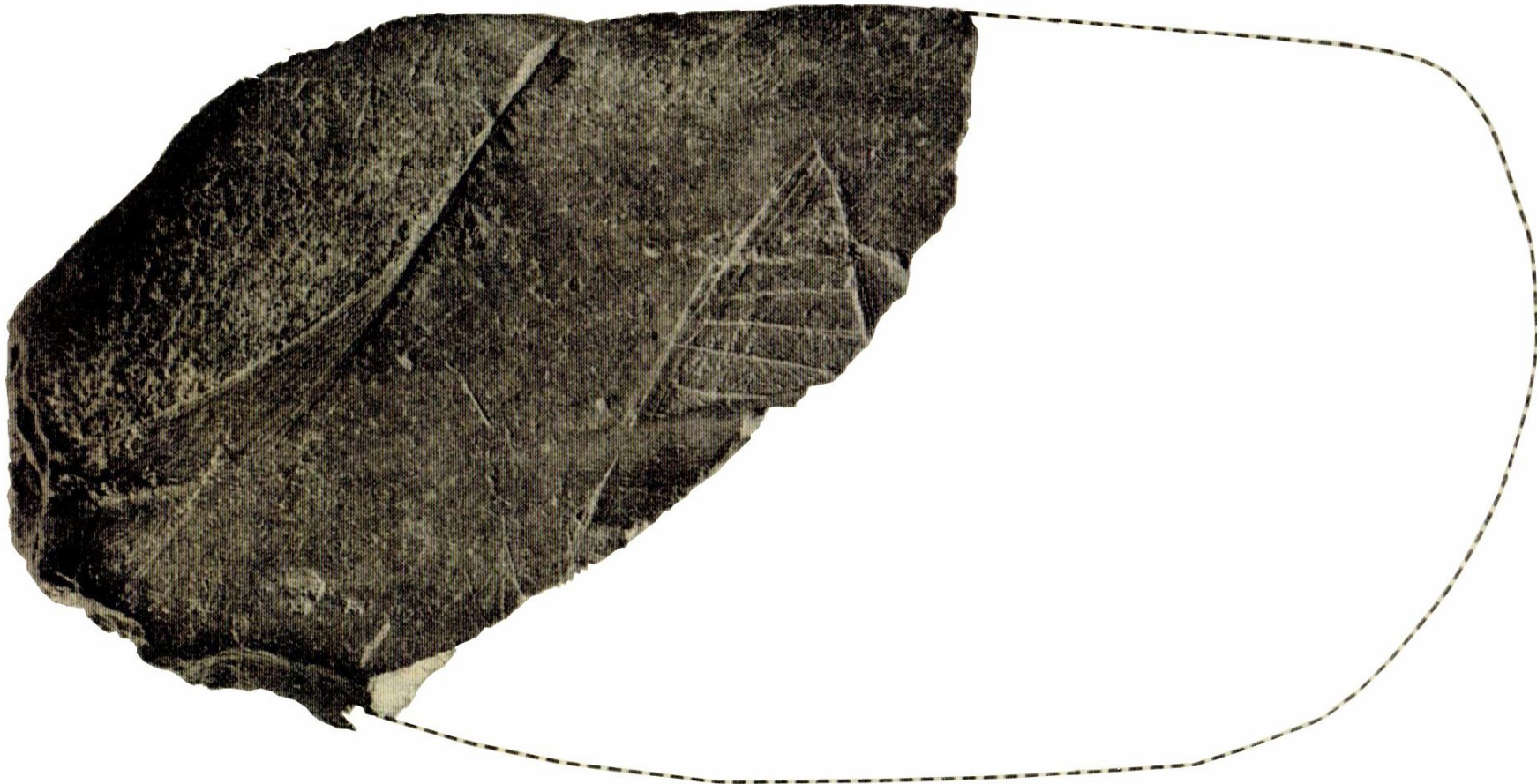
² www.cultclick.nl, Limburgs Museum – De oudste tekening van Nederland, 1997

10-Schrift van lang geleden

Werkblad - Opdracht 1: Maak de oudste tekening van Nederland af

Maak de tekening af. Laat in een groepje van vier leerlingen elkaar de tekeningen zien. Heeft iedereen hetzelfde getekend? Of juist iets anders?

10-Schrift van lang geleden

Opracht 2: Schrijven zonder letters

Lees het artikel door. Op welke manier zou jij een verhaal kunnen schrijven wanneer je geen letters kende? Maak een klein stukje tekst in symbolen. Bespreek in groepjes van 4 of de anderen jouw verhaal begrijpen.

Kraspatronen op eierschalen

Duidelijke aanwijzing voor stoude symbolische tradities

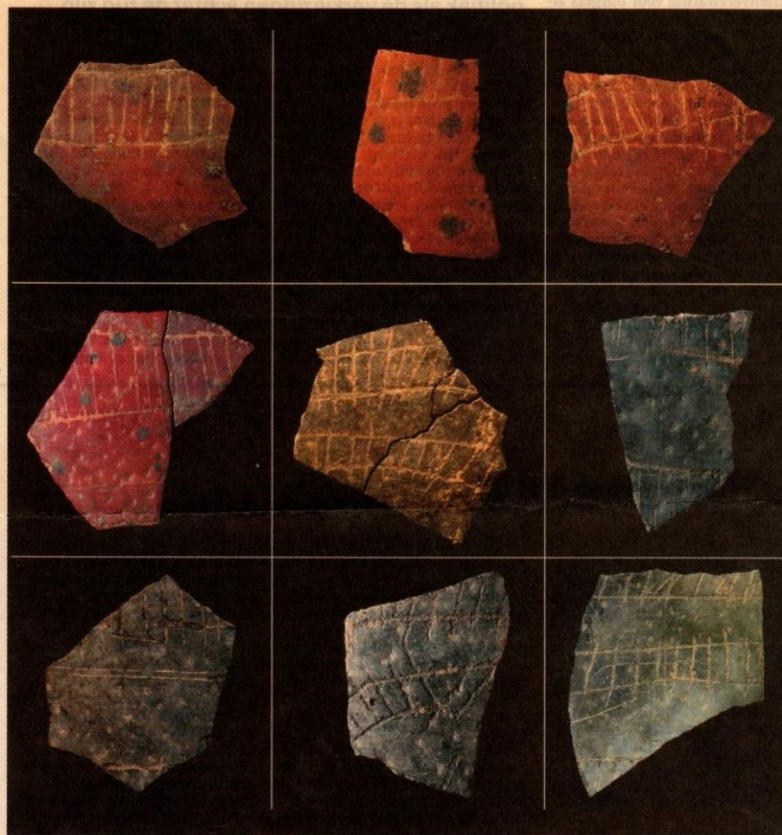
Met 270 ingekrasde fragmenten van struisvogeleieren van 60.000 jaar oud is nieuw bewijs gevonden voor vroege vormen van symbolisch denken.

Door onze redacteur
HENDRIK SPIERING
ROTTERDAM, 2 MAART. 60.000 jaar geleden versierden mensen van de prehistorische *Howiesonspoort*-cultuur in Zuid-Afrika eierschalen van struisvogels met eenvoudige patronen. De gewoonte bleef een paar duizend jaar bestaan en verdween toen weer.

Dat blijkt uit de vondst van resten van die schalen in een grot, de Diepkloof Rock Shelter in de West-kaap. Het zijn 270 stukjes, hooguit 2 bij 3 centimeter groot. Een aantal fragmenten kon tot grotere stukjes aaneengepast worden, maar de meeste niet. De verkleuringen van de schalen zijn ontstaan door latere blootstelling aan vuur, toen ze al gebroken waren, zo schrijven archeologen deze week in de *Proceedings of the National Academy of Sciences (Early Edition Online)*.

Belangrijk is dat de patronen lijken op eerdere patronen die in Zuid-Afrika gevonden zijn, uit de periode van 100.000 tot 70.000 jaar geleden. Die lijnpatronen, ingekrast op stukken oker en botten, gelden als de oudste symbolische uitingen van de mens. De vondst van vergelijkbare versieringen op weer een heel ander ander materiaal (eierschalen) is daarom een belangrijke versterking van de opvatting dat de moderne mens (*Homo sapiens*) al vóór de prachtige beeldjes en rotstekeningen uit het late paleolithicum (vanaf ca. 40.000 jaar geleden) in staat was tot abstracte communicatie.

Dat oudere vermogen tot 'modern gedrag' is nog altijd omstrede, door het geringe aantal onmiskenbare bewijzen. Een van de betrokken onderzoekers, de bekende antropoloog Richard Klein, meldt desgevraagd dan ook dat deze eierfragmenten wat hem betreft zelfs de enige duidelijke aanwijzingen voor modern gedrag in die vroege tijd zijn. Maar „als deze

Een aantal van de ingekrasde eierschaalfragmenten. Foto's Pierre-Jean Texier / Diepkloof-project

cognitieve vaardigheden inderdaad zo belangrijk waren, is het ook raadselachtig dat er niet veel meer van dit soort voorwerpen zijn gevonden in deze periode". Het verschil met latere tijd blijft enorm, aldus Klein.

Waarvoor 60.000 jaar geleden mensen struisvogeleieren gebruikten, is geen raadsel. Nog niet zo lang geleden gebruikten ook Bosjesmannen nog altijd struisvogeleieren als flessen, via een gaatje aan de bovenkant. Er kan ongeveer

een liter water in. Interessant genoeg brachten ook de bosjesmannen markeringen aan op hun eieren, om de eigenaar aan te geven, of de inhoud van het ei. Op sommige fragmenten uit Diepkloof zijn nog sporen van zo'n gaatje bovenin te vinden. In totaal gaat het om de resten van minimaal 25 'eierschaalflessen'.

Omdat de 'eierflessen' zo duidelijk zichtbare elementen in het leven van de jagers-verzamelaars in de Diepkloofgrot moeten hebben

gevormd, denken de archeologen dat de markeringen een soort stamsymbolen zijn. Ze zien ook een duidelijke stilistische ontwikkeling in de patronen in de Diepkloof. Ze onderscheiden vier verschillende patronen: ongeveer parallelle lijnen, licht gebogen lijnen over een rechte lijn, gekruiste lijnen, of een band met dwarsstrepen. Die band komt het vaakst voor en vooral in de oudste lagen. Ook de andere typen komen in specifieke lagen voor.